

Nemzeti kisebbségek védelme – progresszív vagy konzervatív cél?

Bár a nemzeti kisebbségek uniós szintű védelmének előmozdítását számos jogi és politikai tényező nehezíti, a mindenkor magyar kormány hagyományosan kiemelt figyelmet fordít a kérdésre. Milyen súllyal jelenhet meg ez a célkitűzés a 2024. július elején kezdődő magyar EU soros elnökség programjában? A magyar kormány politikai mozgásterét e tekintetben az is befolyásolhatja, hogy a nemzeti kisebbségek védelme a konzervatív és/vagy a progresszív agendaiba illeszkedik-e inkább.

Elméleti megközelítésben azt feltételezhetjük, hogy a nemzeti kisebbségek védelmét mind a jobboldali és konzervatív, mind pedig a baloldali és progresszív oldal magáénak tekintheti. Ez részben abból fakad, hogy a nemzeti kisebbségek jogainak van egy individuális és egy közösségi része is. Amíg a kisebbségvédelem egyéni része az adott kisebbséghez tartozó személy védelmét szolgálja, amelynek célja a többség tagjaival egyenlő bánásmód biztosítása (ez összhangban van az egyéni emberi jogi megközelítéssel), a közösségi része a csoport védelmére, a csoport sajátosságainak fenntartására irányul (ez túlmutat az emberi jogi keretrendszeren, hiszen az emberi jogok koncepciója az egyéni jogokra épül, a közösségi szegmenst nem tudja értelmezni).¹

A nemzeti kisebbségek védelmének progresszív megközelítése ennek megfelelően szintén az egyén szabadságára és méltóságára épül. Az EU alapértékként határozza meg a kisebbséghez tartozó személyek jogainak tiszteletben tartását (EUSz 2. cikk). Ez a kisebbség tágan értelmezett fogalmi kerete, amelybe többfajta kisebbség is beletartozik, így a nemzeti kisebbségek mellett az etnikai, szexuális és politikai kisebbségek is. E kisebbségi közösségek nyilvánvalóan eltérő kihívásokkal küzdenek, azonban összeköti őket, hogy különleges elbírálást igényelnek a csoport tagjai számára, annak érdekében, hogy ezeket az egyéneket ne érje hátrány a többségi társadalom tagjaihoz képest a kisebbségi csoportot meghatározó jellegzetességük miatt. Az EU további alapelvei, így különösen az egyenlőség, a megkülönböztetés tilalma, a tolerancia és szolidaritás tovább erősítik ezt az értelmezést.

¹ TÁRNOK 2022: 3–13.

A nemzeti kisebbségek védelmének konzervatív megközelítése a kisebbségvédelem – emberi jogi narratíván túlmutató – közösségi részére reagál, vagyis arra a célkitűzésre, hogy a kisebbség mint csoport sajátosságai, így a nemzeti, nyelvi, kulturális vagy vallási identitás meghatározó elemei fennmaradjanak. A regionális kultúrák, nemzeti sajátosságok – beleértve a nemzeti kisebbségek sajátosságait is – gazdagítják Európát, a nemzeti kisebbségek nyelve, kultúrája és identitását formáló egyéb elemek az európai örökség részét képezik. Európát nem csupán annak hivatalos nyelvei és a tagállamok többségi nemzeteinek kultúrája teszi igazán sokszínűvé, hanem a nemzeti kisebbségek is. E megközelítésben a nemzeti kisebbségek védelme, identitásuk megőrzésének elősegítése egyértelműen egybevághat a konzervatív célkitűzésekkel.

Az elméleti megközelítéstől jelentősen eltér a nemzeti kisebbségek védelmével kapcsolatos európai politikai gyakorlat, amely azt mutatja, hogy éppen az európai konzervatív erők a legnagyobb kerékkötői a nemzeti kisebbségek uniós szintű védelmének. Jó példa erre a Minority SafePack európai polgári kezdeményezés támogatásáról szóló európai parlamenti állásfoglalásról szóló szavazás, amelyre 2020. december 17-én került sor az Európai Parlament plenáris ülésén. Az EP nagy többséggel fogadta el az állásfoglalást;² 524 igen, 67 nem szavazattal és 103 tartózkodó szavazat mellett.

Ami a szavazatok képviselőcsoportok szerinti megoszlásának vizsgálatából kiderül,³ hogy a Szocialisták (S&D) és a Renew Europe csoportból csak a román, a Zöldek/Európai Szabad Szövetség (Greens/EFA) csoportból csak a spanyol, a Baloldal (GUE/NGL) frakcióból pedig csak a francia képviselők szavaztak a javaslat ellen (vagy tartózkodtak), de túlnyomó többségük mellett szavazott. Hasonló volt a helyzet az Európai Néppártban (EPP), ahol a többség támogató szavazata mellett román, bolgár, francia, szlovák és cseh képviselők szavaztak a javaslat ellen (vagy tartózkodtak). Ez egyben egy tanulságos képet is fest a nemzeti kisebbségek védelmének helyzetéről az egyes uniós tagállamokban, amennyiben azt jelzi, hogy mely tagállamok képviselői ellenzik ezt a kérdést annyira, hogy a képviselőcsoportjuk többségétől eltérően szavaznak a kérdésben.

Az Identitás és Demokrácia (I&D) és az Európai Konzervatívok és Reformerek (ECR) EP-képviselőinek túlnyomó többsége azonban ellenezte Minority SafePack javaslatcsomag támogatásáról szóló állásfoglalást, vagy tartózkodott a szavazás során. Így tettek a lengyel kormányzó Jog és Igazságosság (PiS),

² Európai Parlament 2020.

³ Európai Parlament 2021.

a 2022 őszi választásokat nyerő Olaszország Fivérei (Fratelli d'Italia), a spanyol VOX, a Marine Le Pen vezette francia Nemzeti Tömörülés (RN) és a német Alternatíva Németországért (AfD) képviselői is (a Matteo Salvini vezette olasz Lega képviselői a javaslat mellett szavaztak).

A fenti példa szemlélteti, hogy amíg európai szinten a baloldali, progresszív és középpártok néhány kivételtől eltekintve egységesen támogatták a nemzeti kisebbségek védelmének növelését célzó javaslatot, addig a jobboldali és konzervatív pártok túlnyomó többségben nem támogatták azt. A konzervatív pártok Európában tehát egyelőre nem támogatják a nemzeti kisebbségek uniós szintű védelmét, ami vélhetően belpolitikai okokra vezethető vissza. Ezen érvelések középpontjában jellemzően az áll, hogy a nemzeti kisebbségek védelme nem uniós, hanem tagállami hatáskör, a nemzeti kisebbségek védelme ekképpen a lopakodó uniós hatáskör-kiterjesztést segíti elő.

Ez a gyakorlati tapasztalat hozza nehéz helyzetbe a magyar kormányt a nemzeti kisebbségek védelmének európai szintű előmozdítása vonatkozásában, különösen a Soros elnökségi program keretén belül, hiszen a kormánypártok legközelebbi európai szövetségesei éppen azok a pártok, amelyek határozottan elleneznek mindenfajta uniós jogkiterjesztést a nemzeti kisebbségek védelme területén. A nemzeti kisebbségek uniós szintű védelmét ráadásul számos tagállam és konzervatív politikai tömörülés azon az alapon ellenzi, hogy az az uniós hatáskörök lopakodó és jogellenes kiterjesztését eredményezné. Magyarország az elmúlt években aktívan fellépett a hatáskörök kiterjesztése és a tagállami hatáskörök Szerződésekkel ellentétes elvonása ellen. Így amennyiben Magyarország – akár a Soros elnökségi programja keretén belül – a hatásköri kereteket érintő javaslatokkal állna elő a nemzeti kisebbségek védelme terén, számos tagállam a lopakodó hatáskör-kiterjesztés támogatásával vádolhatja a magyar kormányt, ami más területeken szűkítheti hazánk politikai mozgásterét.

A magyar kormánynak a 2024-es elnökségi program tekintetében a nemzeti kisebbségek védelme vonatkozásában tehát rendkívül óvatosan kell eljárnia. Az elmúlt évtizedek nemzetközi és uniós politikája fényében ugyanakkor az sem lehet alternatíva, hogy a téma semmilyen szempontból ne képezze részét az elnökségi törekvéseknek. Budapest vélhetően egy szűk mezsgye azonosítására fog törekedni, ahol a fenti politikai aggályok még nem merülnek fel érzékelhetően, de legalább részeredmények elérése joggal remélhető. A hosszú távú stratégia továbbra is a nemzeti kisebbségek védelme konzervatív politikai értelmezési keretének erősítése lenne, vagyis az európai örökség részét képező nemzeti, nyelvi, kulturális és vallási identitások megőrzése,

a regionális kultúrák és sajátosságok, ekképpen pedig Európa valódi kulturális sokféleségének fenntartása.

2022. november 2.

Felhasznált irodalom

- Európai Parlament (2020): *Az Európai Parlament 2020. december 17-i állásfoglalása a „Minority SafePack – egymillió aláírás a sokszínű Európáért” európai polgári kezdeményezésről [2020/2846(RSP)]*. Online: www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0370_HU.html
- Európai Parlament (2021): *Jegyzőkönyv az Európai Parlament B9-0424/2020 sz. állásfoglalásához*. Online: www.europarl.europa.eu/doceo/document/PV-9-2020-12-17-RCV_HU.pdf?fbclid=IwAR27GY7eIU34Rx9qFcXKNMC_L-icx2ul5XAXtwKvXk-D1OvGo4Hgl-nTZvhM
- TÁRNOK Balázs (2022): A nemzeti kisebbségek jog- és érdekvédelmének kihívásai és lehetőségei az új világrendben. *Pro Minoritate*, 31(2), 3–13. Online: https://prominoritate.hu/wp-content/uploads/2022/10/Pro-Minoritate_2022_nyar-Tarnok.pdf